

МАЙБУТНЄ БІБЛІОТЕК ХХІ СТОЛІТТЯ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Галабурда Інна Володимирівна, студентка II курсу (групи ІБАМ-1-22-1.4д), спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Науковий керівник: Макарова М.В., кандидат культурології, доцент кафедри інформаційних комунікацій Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Стаття присвячена майбутньому бібліотек ХХІ століття: перспективам їх розвитку. Актуальність визначається вивченням нових перспектив та стратегій розвитку нових українських бібліотек, що нині потребує великої уваги. Перспектива полягає у певній необхідності усунення суттєвих протиріч між традиційною некомерційною діяльністю, які переходять у діяльність новітніх сучасних бібліотек, які виробляють та надають інформаційну продукцію та послуги споживачам. Сьогодні назріла гостра потреба відродження бібліотечної справи на основі інноваційного підходу. Особливу увагу слід приділити стратегіям та концепціям розвитку бібліотек України, стратегічним напрямкам дій та підготовці шляхів реформування бібліотечної справи у нашій країні.

Ключові слова: перспективи, стратегії, бібліотечна справа ХХІ ст., інформаційна продукція, інноваційна діяльність.

Бібліотеки України є невід'ємною частиною культурної, наукової, освітньої та інформаційної інфраструктури. Вони важливі для розвитку інформаційної та мовної культури суспільства, патріотичного, правового та екологічного виховання, формування постійного інтересу до вивчення та розуміння національної історії та культури. Бібліотеки сприяють розвитку читаючої та мислячої нації (Чашка, 2022).

Інформаційна система пройшла досі кілька етапів розвитку, разом з її розвитком змінювався науково-технічний прогрес. У професійній літературі став використовуватися термін «ІТ-Інформаційні технології», це обробка інформації за допомогою комп'ютерних систем.

Головним завданням бібліотек завжди було збирання, зберігання, поширення та використання загальнодоступної інформації (Мостова, 2023).

Сьогодні бібліотеки мають перетворити інформацію на цінний національний потенціал, від якого може залежати сталий розвиток усього українського суспільства. Однак необхідно враховувати, що в даний час суттєво змінюються способи створення інформаційного продукту, а це призводить до відповідних змін у соціальних комунікаціях, що виникають у цій сфері. Для того щоб розкрити зміст і специфіку цих змін, необхідно визначити та розглянути роль та місце інформації та знань у сучасному суспільстві (Мостова, 2023).

Впровадження нових електронних технологій дозволяє реалізувати комплексний підхід до вирішення інформаційних завдань. Користувач може

отримати повний набір різноманітних медіа, у тому числі інтернет-ресурсів, а також консультаційні послуги. Сьогодні бібліотеки усвідомили свою роль навігаторів необмеженого кола інформації, що вигідно відрізняє їхню відмінність від інших комунікативних соціальних структур (*Використання новітніх технологій в роботі бібліотек з молоддю*, б.д).

Мета статті – дослідження основних процесів організації інноваційної діяльності бібліотек в ХХІ столітті.

Основними завданнями буде визначено: встановлення основних принципів інноваційної діяльності бібліотек; аналіз досягнення інноваційної діяльності бібліотек у сфері керування; оцінка проблеми запровадження результатів інноваційної діяльності; розглянути перспективи розвитку інноваційної діяльності.

Ніл Гейман, відомий британський письменник, у своїй промові про природу та користь читання «Чому наше майбутнє залежить від бібліотек, читання та фантазії» виокремив важливі для суспільства речі: по-перше, читання художньої літератури для задоволення є однією з найважливіших речей у житті людини; по-друге, суспільство має усвідомити, що таке бібліотеки та бібліотекарі і зберегти ці явища. Мусимо визнати, що вплив книги на пересічного жителя не є таким суттєвим, як того хотілось би. Далі більше, дехто за все життя може так і не знайти того друкованого скарбу, заради якого варто читати сотні інших художніх книжок. Читаючи різноманітну літературу ми поступово стаємо ерудованим співрозмовником, здатним підтримати розмову на будь-яку тему (Огречук, 2017).

З огляду на нинішні кризові явища в державі, наслідком яких стають також прояви особистісної кризи, привертають увагу ті функції книги і читання, що здатні сприяти подоланню стресових ситуацій сьогодення. Сьогодні йдеться про необхідність звернення до книги, яка, виконуючи традиційні функції, здатна «лікувати» душу читача; до бібліотерапії, що може сприяти покращенню самопочуття після пережитих травмуючих подій (Огречук, 2017).

Науковці США, Фінляндії, Австралії, Канади, Франції, Швеції, Ізраїлю, Японії, Данії, Росії, ПАР, які розробляли питання термінології та теорії бібліотерапії переконують, що вона хоч і не є панацеєю, але відіграє велику роль у лікуванні та реабілітації хворого. Бібліотерапія як засіб допоміжного лікування використовується у багатьох країнах світу, зокрема США, країни Європи та Азії (Огречук, 2017).

Те, що читання книг, кращий спосіб позбутися стресового стану, підтвердили результати наукової роботи вчених з Оксфорду, Великобританія. Після численних досліджень вони дійшли висновку, що саме читання дає найшвидший ефект (Огречук, 2017).

Сучасні бібліотеки сьогодні неможливо уявити без використання найсучасніших інформаційних технологій, які створюють стратегію розвитку, яка має охоплювати всі основні технологічні процеси, вона формується для ефективних бібліотечно-інформаційних ресурсів (Чашка, 2022).

Інтелектуальні інформаційні технології, те на чому базуються всі прогресивні процеси в світі (Чашка, 2022).

Сьогодні інтелектуальні інформаційні технології починають визначати всі можливі життєві процеси. Сьогодні бібліотека, те саме середовище, яке становить інтелектуально-інформаційні ресурси, які покликані збирати загальнодоступні знання, пропонувати їх суспільству та синтезувати інформацію на всіх носіях, що є інтелектуально-інформаційним продуктом (Чашка, 2022).

Сьогодні інтелектуальний інформаційний продукт посідає перше місце у світі і визначає формування: суспільства знань, економіки знань, інтелектуального ресурсу, усіх найважливіших процесів у світі, науки, культури, управління, виробництва. Сьогодні можна з упевненістю сказати, що в більшості розвинених країн сформувалося нове суспільство, це суспільство, засноване на знаннях. Її характерними ознаками є: перехід від індустріального до інформаційного типу економіки; глобалізація та посилення конкуренції на всіх рівнях; технологічна революція, заснована на знаннях; ринок праці та безперервна освіта.

Стрімке прискорення розвитку використання інформаційних та комунікаційних технологій стало початком глобального процесу переходу від індустріального до інформаційного суспільства, а інформаційне суспільство є функціональною та ефективною частиною суспільства знань. Основним елементом, який є потенціалом бібліотечно-інформаційної системи співробітників. Саме від кадрового забезпечення залежить розвиток бібліотечної справи, якість організації діяльності бібліотеки. Діяльність бібліотечних установ залежить від кадрового потенціалу, виконання функціональних цілей та завдань відповідно до виду та профілю діяльності. Управлінська діяльність, планування, контроль та звітність регулюють процеси, що відбуваються в рамках окремої бібліотеки чи мережі бібліотечно-технічних установ. З програмної, комп'ютерної та матеріально-технічної бази, за допомогою якої створено електронні ресурси та продукти, що забезпечують дистанційне обслуговування.

Частиною традиційного бібліотечного інформаційного потенціалу є електронні компоненти, яким відведено головні ролі, які мають задовольняти інформаційні потреби фізичних користувачів, які залежать від відстані та часу. Формування інформаційного простору та задоволення більшості інформаційних потреб різних користувачів ґрунтується на використанні великої кількості доступних ресурсів бібліотек, архівів, музеїв, інтернет-ресурсів, а також на створенні нових ресурсів та продуктів. та послуги, що ґрунтуються на принципі «інформація на основі інформації», створення єдиного інформаційного джерела певної території шляхом підключення та використання доступних електронних ресурсів бібліотек, архівів, музеїв, матеріалів ЗМІ. Таким ресурсом може стати як сучасна, спеціально створена інформаційно-комунікаційна система, а й важлива складова інтелектуального міського середовища.

Сьогодні бібліотечні установи є важливими елементами системи соціальних комунікацій, і їхня діяльність має бути організована з урахуванням основних характеристик загальноміської системи соціальних комунікацій, впливу факторів довкілля та інформаційних потреб.

Для бібліотек інноваційна тематика є стратегічною, оскільки бібліотеки беруть участь у вирішенні основних завдань інноваційної економіки. Тому що як соціальний інститут вони підтримують та беруть участь у реалізації державних реформ та впливають на процеси модернізації та демократизації суспільства, сприяючи процесам розвитку науки, освіти, культури та економіки (Безручко, 2014).

У діяльності бібліотек реалізуються такі встановлені законодавством завдання: безперебійне та доступне забезпечення інформацією всіх категорій населення; підтримувати зростання інтелектуальної складової у процесах світового виробництва, надавати кожному знання та досвід, зібрані, записані та зберігаються у бібліотечних фондах; участь у розробці передових технологій; впровадження інновацій; створення нових форм послуг, спрямованих на підвищення зручності користувачів; гарантія безпеки, справжності, правомірності надання результатів розумової та творчої діяльності, переважно своєї діяльності; підтримка соціального зростання, самоосвіти та додаткової освіти громадян; бути демократичними центрами міжкультурної взаємодії; інтеграція та впровадження досвіду збереження світової, цивілізаційної, національної та місцевої культурної спадщини (Безручко, 2014).

У загальному контексті в Україні, як і раніше, відсутній офіційно затверджений стратегічний документ, який чіткіше визначав би політичні вектори та наміри влади щодо подальшої перспективи розвитку бібліотек, створення єдиного координаційного центру їхньої діяльності, стабільна фінансова підтримка розвитку інноваційних ініціатив.

Серед найбільш проблемних питань державного розвитку у сфері цифрових навичок та компетенцій, цифровізації освіти та онлайн-навчання сьогодні експерти з Євросоюзу називають відсутність комплексної стратегії розвитку цифрових компетенцій у країні, повільні рівень охоплення цільових груп існуючими цифровими освітніми програмами, недостатня кількість програм розвитку цифрових навичок літніх людей. Доступність інформації є надзвичайно важливою для розвитку спільнот та громадянського суспільства в цілому (Ковальчук, 2019).

Усі сьогоднішні кроки держави разом із відповідальним бізнесом роблять інформацію доступною для сільських мешканців, а бібліотеки стають новими сучасними інформаційними центрами, центрами активізації життя суспільства, сучасними центрами освіти та спілкування. Навчання цифрових навичок на все життя – потреба сучасної людини, і бібліотеки стають тим місцем, де це можливо безкоштовно для кожного члена спільноти. Адже прагнення українців мати сильну державу потребує активнішої участі в її розвитку на всіх рівнях, а головна мета цифрової трансформації України – зробити життя людей комфортнішим і зручнішим (Денбновецький, 2022).

Бібліотечні системи України давно потребують оновлення та модернізації. Це вже об'єктивна реальність, яка потребує певного наукового прогресу, що стає невід'ємною частиною суспільства.

Потенціал бібліотеки ґрунтується на певних нововведеннях та реорганізаціях, які посилюють значний вплив сучасних тенденцій глобальної цифрової діяльності на загальний порядок, що не сприймається як виклик роботі книжкових фондів їхніми фахівцями, але, на жаль, бібліотечна система, як і раніше, має сильний консервативний традиційний вплив.

Потенціал бібліотеки починає зростати за рахунок широкого використання великих можливостей мережевих технологій та сервісів, електронізації процесів обслуговування, популяризації книги та читання, бібліотечної професії загалом, залучення нових користувачів, підвищення професійного рівня бібліотекарів, та бібліотечної справи, поновлення матеріально-технічної бази.

Інтелектуальна складова бібліотечної справи формується як із зовнішнього середовища, так і завдяки високій поінформованості бібліотекарів про інноваційні технології та форми обслуговування.

Бібліотеки починають покращуватися та розвиватися дедалі більше. Що просуває інноваційні підходи, що дає можливість дедалі більше розвиватися як бібліотечним працівникам, так і самим бібліотекам. У наш час бібліотеки мають великий вплив на університетські бібліотеки, які дають студентам із ще більшим інтересом можливість ходити до бібліотеки не лише для навчання, а й для цікавого саморозвитку, адже сьогодні бібліотеки розвиваються та вдосконалюються, що все частіше цікаво відвідувачам, з оновлюваними базами, комп'ютером усіх комп'ютерів, і є багато для легшого та цікавішого сприйняття бібліотеки. Бібліотеки, незважаючи на зростання постіндустріальних тенденцій, залишаються збиранням та збереженням комплексу суспільно значущої інформації, що відображає набуття духовно та інтелектуально значущої спільності та широкий доступ до них, що створюють умови національних спільнот для перетину інформаційного простору та функціонування глобального інформаційного простору людського ухвалення стратегії розвитку бібліотечної справи на основі загального доступу до інформації.

Водночас для вирішення існуючих проблем необхідні подальші зусилля держави щодо підтримки бібліотек як основного чинника соціокультурної адаптації населення та подолання інформаційної та культурної нерівності, забезпечення єдності регіонів України, розвиток демократії та громадянського суспільства (Шажко, 2021).

Цифрова трансформація бібліотек змінюватиметься у майбутньому в епоху глобалізації, що потребує підвищеної уваги до вдосконалення реалізації конкретних кроків до неї.

Сучасні процеси інформатизації дедалі більше залежать від новітніх інформаційних технологій, яких вони мають адаптуватися під час свого розвитку на суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безручко Н. Інновації як стратегія і умова розвитку бібліотек. 2014. URL: <https://chl.kiev.ua/club/%D0%86%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D1%8F%D0%BA%20%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>.
2. Використання новітніх технологій в роботі бібліотек з молоддю. (б.д.). *Полтавська обласна бібліотека для юнацтва імені Олеса Гончара*. URL: https://libgonchar.org/index.php?option=com_content&view=article&id=108%3Aq--.
3. Денбновецький С. Цифрова трансформація українських бібліотек в умовах глобалізаційних перетворень. *Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського*. 2022. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/6056>.
4. Ковальчук Н. Інноваційна діяльність як важлива складова ефективної організаційно-управлінської діяльності бібліотек. *Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського*. 2019. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=vkp_2019_1_9.
5. Мостова Ю. Бібліотека як сучасний інформаційний інститут: виклики сьогодення. 2023. URL: <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/download/447/456>.
6. Огречук О. Зміна суспільних і культурних орієнтирів – реальне майбутнє сучасної бібліотеки. *Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека імені Валентина Отамановського*. 2017. URL: https://library.vn.ua/Konf2017/text/2017_11.doc.
7. Чашка Ю. Інноваційні форми діяльності бібліотек в XXI ст. 2022. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/46753/1/%D0%A7%D0%B0%D1%88%D0%BA%D0%B0%20%D0%AE.%D0%92..pdf>.
8. Шажко К. Бібліотека в контексті соціокультурних змін (на прикладі бібліотечної мережі Рівного). 2021. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/9587/1/%D0%91%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0%20%D0%B2%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D1%96%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%BD%20%28%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%96%20%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B6%D1%96%20%D0%BC.%20%D0%A0%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%29.%20%D0%A8%D0%B0%D0%B6%D0%BA%D0%BE%20%D0%9A.%20%D0%90..pdf>.

REFERENCE

1. Bezruchko N. Innovatsii yak stratehiia i umova rozvytku bibliotek. 2014. URL: <https://chl.kiev.ua/club/%D0%86%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D1%8F%D0%BA%20%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>.
2. Vykorystannia novitnikh tekhnolohii v roboti bibliotek z moloddiu. (b.d.). *Poltavska oblasna biblioteka dlia yunatstva imeni Olesia Honchara*. URL: https://libgonchar.org/index.php?option=com_content&view=article&id=108%3Aq--.
3. Denbnovetskyi S. Tsyfrova transformatsiia ukrainskykh bibliotek v umovakh hlobalizatsiinykh peretvoren. *Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho*. 2022. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/6056>.
4. Kovalchuk N. Innovatsiina diialnist yak vazhlyva skladova efektyvnoi orhanizatsiino-upravlinskoii diialnosti bibliotek. *Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho*. 2019.

URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vkp_2019_1_9.

5. Mostova Yu. Biblioteka yak suchasnyi informatsiinyi instytut: vyklyky sohodennia. 2023. URL: <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/download/447/456>.

6. Ohrenchuk O. Zmina suspilnykh i kulturnykh oriientyriv – realne maibutnie suchasnoi biblioteki. *Vynnytska oblasna universalna naukova biblioteka imeni Valentyna Otamanovskoho*. 2017. URL: https://library.vn.ua/Konf2017/text/2017_11.doc.

7. Chashka Yu. Innovatsiini formy diialnosti bibliotek v KhKhI st. 2022. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/46753/1/%D0%A7%D0%B0%D1%88%D0%BA%D0%B0%20%D0%AE.%D0%92..pdf>.

8. Shazhko K. Biblioteka v konteksti sotsiokulturnykh zmin (na prykladi bibliotechnoi merezhi Rivnoho). 2021. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/9587/1/%D0%91%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0%20%D0%B2%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D1%96%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%BD%20%28%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%96%20%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B6%D1%96%20%D0%BC.%20%D0%A0%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%29.%20%D0%A8%D0%B0%D0%B6%D0%BA%D0%BE%20%D0%9A.%20%D0%90..pdf>.